

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך
מייסודן של מכללות
מורשת יעקב ואורות ישראל

מאורות

עיונים בסידור התפילה ובפרשת השבוע

גיליון מ"ט

תשע"א

מספר 363

זבחי שלמי ציבור ואשמות

ייתכן שההסבר לכך הוא שהשם "שלמים" גם בקרבן בציבור מחייב שותפות של המזבח, העם והכוהנים, שאוכלים מבשר השלמים בשני כובעים שונים: את החזה ואת השוק הם אוכלים ככוהנים כמו בכל קרבן שלמים, ואת שאר הבשר הם אוכלים כנציגי העם.

הראייה קוק זצ"ל כותב: "עיקר המגמה של השלמים הוא להבליט להשפיע ברכת השלום בחיים מכל צדדיהם" (עולת ראייה, עמ' קעו). הקרבן בא לחבר את חיי עולם המעשה של בעל הקרבן אל הקודש והוא מתחבר באכילתו אל הכוהנים, אל המזבח ואל ריבונו של עולם. בדומה לכך, שלמי הציבור מרוממים את הציבוריות הישראלית במסגרות חיה החברתיות והממלכתיות אל הקודש, וממלאים אותה באור ה' בברכת השלום.

עילוי זה של החיים בכללותם אל הקודש והמקדש שייכים במיוחד לחג השבועות. בגמרא במסכת פסחים (כה ע"ב) נאמר שבעוד שביום טוב רגיל יש מחלוקת אם אפשר שיהיה כולו לה' או שמא נחלקו חציו לה' חציו לכם, הרי בחג השבועות "הכל מודים דבעינן נמי לכם. מאי טעמא? יום שנתנה בו תורה לישראל". קדושתו המיוחדת של היום שבו ניתנה התורה לעם ישראל מחייבת שנבטא זאת גם בשמחה של אכילה ושתיה, שהרי ניתנה תורה לבני אדם ולא למלאכי השרת. על כן גם במקדש, קרבן חג השבועות הוא שלמים, שיש בו אכילה של הבעלים (עם ישראל) על ידי שלוחי הכוהנים.

בשני מקומות נוספים בתורה מצאנו הקרבה של שלמים כקרבן ציבור כהוראת שעה. בהר סיני בעת כריתת הברית כתוב: "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו שלמים לה' פרים". (שמות כד, ה); "ויקח את סדר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" (שם כד, ז). בהמשך מתואר בראשי העם (עדיין לא נבחרו הכוהנים) "ויחזו את האלוקים ואכלו ושתו".

פעם נוספת נפגשו עם הקרבת שלמי ציבור בעת הקמת המשכן, ביום השמיני לימי המילואים: "ושור ואיל שלמים לזבוח לפני ה' ומנחה בלולה בשמן כי היום ה' נראה עליכם" (ויקרא ט, ה). יום הקמת המשכן הוא יום התגלות שכינה בישראל, המהווה חזרה של מעמד הר סיני (רמב"ן, תחילת פרשת תרומה).

ההמשך לדורות הוא בחג השבועות, שבו משתלבים שמחה של יום טוב ושמחה של הקרבת שלמי ציבור המבטאת את קדושת המיוחדת של ישראל הממלאה את החיים האישיים והציבוריים.

מתוך זיקוקם של מערכות חיים אלו נתעלה למדרגת חיים של ממלכת כוהנים וגוי קדוש.

הרב יעקב מרגלית

מרכז אקדמי – לימודי המשך

תואר ראשון ושני לגברים, קמפוס רחובות

זבחי שלמי ציבור ואשמות. אלו הן אשמות אשם גזילות, אשם מעילות, אשם שפחה חרופה, אשם נזיר, אשם מצורע, אשם תלוי. שחיטתן בצפון, וקיבול דמן בכלי שרת בצפון. ודמן טעון שתי מתנות, שהן ארבע. ונאכלים לפני מן הקלעים לזכרי כהונה בכל מאכל, ליום ולילה עד חצות (זבחים ה, ה).

שלמי ציבור וקרבתות האשם הם הקבוצה האחרונה בין הקרבנות המוגדרים כקודשי קודשים. סדר הקבוצות בסדר קדושה מתחיל בקרבנות יום הכיפורים שמזים מדמם בקודש הקודשים, וממשיך בחטאות פנימיות שמזין מדמם בהיכל. הקבוצה השלישית היא חטאות היחיד והציבור שיש בהן ארבע זריקות דם על גבי המזבח (לעומת העולה שיש בה רק שתי זריקות), והקבוצה הרביעית היא קרבנות העולה המקטרות כולן על גבי המזבח. לבסוף שלמי ציבור ואשמות. בעלי התוספות במסכת זבחים (מח ע"א, ד"ה "אידי") מסבירים שאשם מופיע אחר שלמי ציבור מפני שאשם הוא לעולם קרבן יחיד, שכל שהוא כללי יותר הרי הוא מקודש יותר.¹

שלמי הציבור הם הקרבנות – שני הכבשים – הבאים עם מנחת שתי הלחם בחג השבועות.

והקרבנות על הלחם שבעה כבשים תמימים בני שנה ופר בן בקר אחד ואילים שנים, יהיו עולה לה' ומנחתם ונסכיהם אשה ריח ניחוח לה'. ועשיתם שעיר עיזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לשלמים" (ויקרא כג, יח-יט).

כל קרבנות החגים (קרבתות ציבור) המוספים ואחרים, הם עולות או חטאות. רק בחג השבועות מביאים קרבן ציבור המוגדר כשלמים. בדרך כלל, קרבן השלמים הוא קרבן יחיד שבו בחובה או בנדבה. הפעם היחידה ששלמים מוגדרים כקרבן ציבור היא בחג השבועות. הגדרת קרבן השלמים כקרבן ציבור משפיעה על מיקום השחיטה, אופן קבלת דמו, על הראוים לאכול, זמן האכילה, ומקום האכילה כפי שמפורט במשנה. שונים לחלוטין פרטים אלו בקרבן שלמים ציבורי מקרבן שלמים רגיל, ודומה לגמרי לקרבן אשם. אם כן, מה בכל זאת עושה אותו קרבן שלמים?

נוסף על כך, השם "שלמים" מקורו בכך שיש בקרבן "שלום למזבח, לכהנים ולבעלים" (רש"י, ויקרא ג, א). כולם נהנים ממנו. לעומת זאת, בקרבן דגן מתחלקים רק המזבח והכוהנים. למה אם כן בכל זאת נחשב כקרבן "שלמים"?

בקרבן שלמים יש עניין מיוחד שונה מקרבנות אחרים, שהחלקים הנאכלים על ידי הכוהנים הם החזה והשוק, ולפני נתינתם לכוהן מקיימים בהם מצוות הנפה: "מולך ומביא, מעלה ומוריד". זה הקרבן היחיד שמקיימים בו הנפה לאחר השחיטה. כך גם הדין בשלמי ציבור. גם בהם מונפים החזה ושוק ואחרי כן הם נאכלים על ידי הכוהנים יחד עם שאר הבשר, מה שאין כן בקרבן שלמים רגיל שם שאר הבשר נאכל על ידי הבעלים. מדוע להניף ולהפריד את החזה והשוק בשלמי ציבור אם בסופו של דבר הם חוזרים ומתערבבים עם שאר הבשר הנאכל על ידי הכהנים?

¹ אף על פי שברש"י, ויקרא ז, ב מופיע שיש אשם בציבור, כנראה שזו טעות סופר ואינו מופיע ברש"י מהדורת ברלינר ולא בדפוס רדלחיים, בתורה תמימה ועוד.

"תמים תהיה עם ה' אלוקיך"

במציאות בראייה מצומצמת אלא בראייה רחבה וכללית יותר. צריך להבין שבמציאות הכלל אין רעה. "הכל עשה האלוקים יפה בעתו" והרעה שנדמית לו רעה פרטית היא מסבבת טובה גדולה אצל הכלל כי ההנהגה הכללית של מציאות ה' היא בוודאי טובה. צריך תמיד להסתכל בראייה רחבה וכללית על מה שקורה במציאות, ומתוך כך יתבטל לה' ויהיה תמים.

לאחר שראינו שמדרגת "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" היא מדרגה עליונה, שואל בעל התיבות שלום מדוע לא נמנה (לדעת הרמב"ם) "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" במניין תרי"ג מצוות? הוא מסביר שבמצוות "תמים תהיה" יש גבוה מעל גבוה מדרגות שאין גדרם שווה אצל כולם, כל אחד לפי שיעור השגתו ולפי דרגתו. על כן הוא לא כמו שאר המצוות שנאמרו כציווי שגדרו שווה לכל אחד מישראל בכל הפרטים שלו. הקב"ה גילה בתורה שרצונו שהאדם ישיג את הדרגות האלה, ושעל כל אחד ואחד להשתדל ולהגיע לזה לפי השגתו. עניין "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" זו לא מצווה מוגדרת, אלא שהקב"ה רוצה שתלך אתו בתמימות, שכל מה שיבוא עליך תקבל בתמימות. מצווה זו שייכת לכל אחד ואחד לפי ערכו, לפי מדרגתו ולפי יכולתו לקבל את הנהגת ה' בעולם מבלי להרהר עליו. על כן ציווי זה לא נמנה במניין תרי"ג מצוות.

אפשר להקשות על דברי התיבות שלום: אם הסיבה שהרמב"ם לא מנה את מצוות "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" היא שאין במצווה זו הגדרה שווה לכול ולכן אי אפשר לצוות במשותף לכולם, כי אז מדוע מנה הרמב"ם את מצוות אהבת ה' ויראת ה' (רמב"ם ספר המצוות מצווה) במניין המצוות? הרי גם בהן יש מדרגות ואין שוות לכולם.

נראה להסביר שבמצוות אהבת ה' ויראת ה' יש גם מדרגה בסיסית שכולם חייבים בה. לדוגמה: ביראת ה' מפרש הרמב"ם שעניינה יראת העונש וזו מדרגה שמתאימה לכולם, אבל במצוות "תמים תהיה" אין מדרגה פשוטה. מלכתחילה מדובר במדרגה גבוהה שאי אפשר לחייב בה את כולם. לכן מצווה זו לא נמנית בספר המצוות של הרמב"ם. בעזרת ה' שנעבד את ה' בתמימות גמורה, ושזכה לברך על הרעה כשם שאנו מברכים על הטובה.

אלי שמריז
אברך בישיבת הגולן

יש לשאול מהו פירוש ההוראה "תמים תהיה"? מיהו "התמים"?

כותב רש"י: "התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו". לפי רש"י התמים מקבל את הנהגת ה' כפי שהיא.

בעל התיבות שלום מרחיב בהסבר העניין (דברים עמ' קיד – קיח):

דרגת תמים תהיה עם ה' אלוקיך היא מהמדרגות העליונות שבתורה, היא התבטלות גמורה לה' יתברך שאדם מגיע למדרגה זו מתוך אמון גמור שיש לו בקב"ה. יש כמה דרכים להגיע לשלמות זו – יש התבטלות לה' מתוך אהבה, שמגודל אהבתי לה' אני מתבטל אליו לגמרי, יש התבטלות מגודל יראת ה', ויש התבטלות מתוך אמונה שמתוך שאני מאמין בהנהגת ה' בעולם אני מקבל תמיד באהבה את מה שקורה בעולם ואף פעם אין לי קושיות וסתירות על הנהגת ה' אלא כל מה שיבוא עלי אני מקבל בתמימות. לדוגמה, אנו רואים זאת אצל אברהם אבינו כשהקב"ה אומר לו, "התהלך לפני והיה תמים", מיד, "וישכם אברהם בבוקר". לאחר שהקב"ה ציווה את אברהם אבינו להעלות את בנו לעולה אנו רואים שאברהם עושה זאת בלי שום היסוס. הוא הולך אחר דבר ה' בתמימות גמורה.

עדיין יש לבאר כיצד האדם יוכל להגיע למדרגה זו? הרב קוק מסביר מהי ההבנה הנדרשת כדי להתנהג במידה זו. בגמרא, ברכות נד ע"א כתוב: "חייב האדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה שנאמר, 'ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך'".

הרב קוק (עין אי"ה, ברכות ב, פרק תשיעי, פסקה קפב) מסביר שכשאדם שקוע בעצמו, בפרטיותו, מידת הטוב והרע אצלו מצומצמת רק כפי הנוגע לו. בזמן שקורה לו משהו רע – רע לו, ובזמן שקורה לו משהו טוב – טוב לו. הרב אומר שאם אדם יתעלה ויחשוב עם השכל הטהור שהקב"ה נתן לו ויפנה את כל לבבו לקב"ה (תמים תהיה עם ה' אלוקיך), הוא יבין שאפילו אם נדמה לו שקרה לו משהו רע או-אז אצל הקב"ה אין באמת רע. אדם לא צריך להסתכל על מה שקורה

הנני שלחני

המדרשה הישראלית למנהיגות חברתית – עין פרת

המדרשה הישראלית למנהיגות פועלת לאתר כוחות בחברה הישראלית, לגבשם, לעצבם ולאפשר להם לפרוץ החוצה כדי לחולל שינויים חברתיים. המדרשה מתייחדת בשילוב דתיים וחילוניים בלמידה משותפת. למכללה שלושה יעדים עיקריים:

- א. **יעד חינוכי**: פיתוח איכויות של אחריות אישית ולאומית, למדנות עמוקה, רגישות, תשומת לב חברתית ומחויבות להשפיע על החברה הישראלית ועל יהדות התפוצות;
 - ב. **יעד זהותי**: לעורר פטריוטיות תרבותית, להעמיק את הגאווה בזהות היהודית, הישראלית והדמוקרטית. ליצור גשר של הבנה ואמון בין רבדים שונים בחברה, חילוניים ודתיים, כדי לבסס מודל של חיי שיתוף רוחניים מעשיים;
 - ג. **יעד אינטלקטואלי**: בניית אישיות רחבת אופקים, צמאת דעת וביקורתית. המדרשה חותרת לעצב דמויות חינוכיות אשר יכולתן הלימודית היא חלק מאישיותן. אל יעדים אלו חותרים להגיע במסגרות השונות שמפעילה המדרשה:
- **בית מדרש לנשים**: מיועד לנשים ממגזרים שונים בחברה הישראלית, ומתחומי עיסוק שונים: עסקים, תקשורת, אמנות, פוליטיקה, חינוך ועוד. הקבוצה המגוונת מעניקה את העומק ואת הפתיחות כשהבסיס המשותף הוא הרצון ללמוד, אשר נצבע בגוון הייחודי שמביאה כל משתתפת.
 - **מדרשת ההמשך לבוגרי צבא**: מיועדת לבוגרי צבא ושירות לאומי עד גיל 28. לומדים בה תלמוד, פילוסופיה כללית, תנ"ך, מחשבת ישראל, ספרות קלאסית, הגות ציונית ועוד. באי בית מדרש זה רוכשים גם מיומנויות של רטוריקה וכתובה כחלק מפיתוח כישורי מנהיגות.

במדרשה לומדים כשלוש מאות תלמידים קבועים ומתקיימים בה גם סמינרים וסדנאות. בראשות המכללה עומדים ד"ר מיכה גודמן וארז אשל והיא ממוקמת ביישוב אלון שבמדבר יהודה

לעיון נוסף

- אתר עיתון הארץ: <http://www.haaretz.co.il/hasite/spages/1190292.html>
- אתר המדרשה: <http://www.einprat.org/>